

Genderdysforie bij jongeren

Hij voelt zich een zij, of andersom

Informatie en tips voor docenten in het voortgezet onderwijs

Deze factsheet is bedoeld voor leerkrachten in het voortgezet onderwijs die te maken krijgen met genderdysforie jongeren. Een jongen die zich een meisje voelt, een meisje dat zich als een jongen gedraagt: vanaf jonge leeftijd komt genderdysforie voor. Dit kan zich uiten in extreem en aanhoudend cross-gendergedrag*, cross-gender-identificatie** en ongenoegen met het eigen lichaam. Genderdysforie jongeren laten vaak als kind al stereotiep gedrag zien. Van kinderen in de basisschoolleeftijd gedraagt zich ongeveer 3% van de jongens en 5% van de meisjes als het 'andere' geslacht. Dit wil *niet* zeggen dat zij later ook tot een geslachtsverandering willen overgaan. Ongeveer 16 % van de kinderen die genderdysforie zijn, zijn dit ook nog in de puberteit. Bij het overgrote deel blijven de gevoelens dus niet bestaan. Steeds vaker wordt ook de term 'transgender' gebruikt. Deze term gebruikt men wanneer de genderidentiteit of genderexpressie afwijkt van de verwachtingen die aan iemands sekse worden verbonden. Het is een koepelterm voor alle vormen van gendervariantie. Bij VUmc komen er per jaar 500 aanmeldingen binnen van volwassenen en komen er 200 aanmeldingen binnen over kinderen. Dit aantal stijgt snel.

*zich gedragen als iemand van het andere geslacht, **zich identificeren met het andere geslacht

SIGNALERING: Hoe herken ik het?

Kenmerken van genderdysforie bij jongeren (12-18 jaar):

1. De jongere wenst van het andere geslacht te zijn of houdt vol dat het tot het andere geslacht behoort en wil graag zo leven en door anderen behandeld worden.
2. De jongere kleedt zich graag als iemand van het andere geslacht en uit gevoelens en reacties als iemand van het andere geslacht.
3. De jongere heeft een hekel aan het eigen lichaam, is hier ongemakkelijk en onzeker over en voelt zich in het verkeerde lichaam geboren.
4. De jongere probeert de primaire en secundaire geslachtskenmerken zoals borsten, gezichtshaar en spiervorming zoveel mogelijk te verbergen.
5. De jongere kan problemen ontwikkelen op sociaal gebied, werkgebied of op andere terreinen.
6. Het zelfbeeld en eigenwaarde van de jongere worden beïnvloed alsook de keuze voor seksuele partners.
7. De jongere kan lijden aan angststoornissen en andere psychische aandoeningen.

Wist je dat?

- Ongeveer 3 op de 100 mensen zich niet in de tweedeling man/vrouw herkent? (dit zijn 510.000 mensen!)
- 18 procent van de bevolking liever niet omgaat met mensen die niet duidelijk man of vrouw zijn?
- 73 procent van de transgenderjongeren te maken heeft met psychische problemen?
- 43 procent van de transgenders in een jaar geweld meemaakte?
- 21 procent van de transgenders een zelfmoordpoging heeft gedaan?

BESPREEKBAARHEID: Wat zeg ik?

- ▶ Zorg voor een ruimte waar je individueel met een jongere kan praten en zorg dat jij en de jongere allebei de tijd en rust hebben voor een gesprek.
- ▶ Bedenk van tevoren hoe je het gesprek wil beginnen (is er een concrete aanleiding of begin je met een algemeen praatje).
- ▶ Laat bij de jongere liggen wat hij wil vertellen door bij elke vraag aan te geven dat hij/zij niet hoeft te antwoorden als hij/zij dat niet wenst.
- ▶ Stel open en gender-neutrale vragen als:
  - hoe zie je jezelf over 10 jaar?
  - wie zijn jouw rolmodellen?
  - hoe zou je willen dat anderen je het liefst zagen?
  - wat voor toekomst zien jouw ouders en familie voor jou?
  - hoe voel jij je daarbij?
- ▶ Het kan de jongere ook helpen over zijn of haar problemen of worsteling te beginnen als er in de ruimte een fysiek teken is dat aangeeft dat elke seksuele voorkeur/gendervorm geaccepteerd is.
- ▶ Benoem gedragskenmerken (zie signalen) in positieve zin. Hiermee kan de jongere zich uitgenodigd voelen om erover te praten.

Hoe maak ik het bespreekbaar in de klas?

Wanneer een docent het onderwerp bespreekbaar wil maken in de klas, is allereerst een goede voorbespreking met de jongere en diens ouder(s)/verzorger(s) van belang. De docent kan hiervoor lesmateriaal gebruiken die in deze factsheet te vinden zijn. Hiermee kan het makkelijker zijn om een gesprek te beginnen en zal er meer ingang zijn voor de medescholieren om vragen te stellen aan de jongere, zodat het begrip hierover wordt vergroot. Als er openheid gecreëerd is, zal er mét de jongere gepraat worden in plaats van óver de jongere.

LET OP: *genderdysforie is niet hetzelfde als homoseksualiteit! Een genderdysforie jongere voelt zich niet prettig met zijn of haar biologische geslacht (identiteit) en een homoseksuele jongere voelt zich aangetrokken tot iemand van hetzelfde geslacht (seksualiteit). Transgender jongeren kunnen ook homo- of biseksueel zijn.*

DOORVERWIJZING: Wat kan ik doen?

1. Zorg altijd voor goed contact. Bouw een vertrouwensband op, toon oprechte interesse en pas je aan op het niveau van de jongere.
2. Overleg met de jongere of hij of zij steun/hulp wenst; mogelijk bij het bespreekbaar maken bij de ouder(s)/verzorger(s) of in de klas of in het omgaan met gevoelens.
3. Bespreek het met de jongere wanneer er meer hulp nodig is. Bijvoorbeeld vanuit het Zorg Advies Team (ZAT) op school

(bestaande uit onder andere een GGD jeugdverpleegkundige en een schoolmaatschappelijk werker), vanuit het Centrum Jeugd en Gezin of vanuit de huisarts. *Let op: bij jongeren onder de 16 is hiervoor toestemming van de ouder(s)/verzorger(s) nodig!*

GESPECIALISEERDE HULP:

1. Transvisiezorg. Onderdeel van PsyQ, biedt professionele hulpverlening en begeleidt jongeren en hun ouders. Ook is er de mogelijkheid om scholen te begeleiden.

<https://www.psyq.nl/genderdysforie/hulp-aan-jongeren>

2. Kennis- en Zorgcentrum voor Genderdysforie (KZcG). Valt onder VUmc. Diagnosticeert en behandelt patiënten met genderdysforie, geeft advies en begeleiding (aan ouders).

<https://www.vumc.nl/afdelingen/zorgcentrum-voor-gender/>

3. UMCG Universitair Centrum Psychiatrie. Diagnosticeert en behandelt patiënten met genderdysforie, geeft advies en begeleiding (aan ouders).

https://www.umcg.nl/NL/UMCG/Afdelingen/Universitair_Centrum_Psychiatrie/Patienten/zob/Genderdysforie

4. Transvisie. Patiëntenorganisatie die zich inzet voor mensen met vragen rondom hun genderidentiteit, hun familie, hun naasten en hun relevante omgeving.

<http://www.transvisie.nl/>

5. Universitair Ziekenhuis Gent. Het centrum voor seksuologie en gender (CSG) diagnosticeert en behandelt patiënten met genderdysforie, geeft advies en begeleiding (aan ouders). <http://www.uzgent.be/>

Waar vind ik informatie?

LITERATUUR:

Genderglossy Kenneth/Vicky

Bijzonder magazine over het werk van Transvisie voor transgender kinderen, jongeren en hun naasten.

Genderdysforie en school

Els Schijf, red. Bastiaan Franse en Mariëtte Hermans
Leidraad voor de begeleiding van genderdysforie leerlingen. Dit boek geeft informatie en adviezen aan jongeren, hun ouders en schoolmedewerkers ter ondersteuning van een positieve en op maat gemaakte begeleiding van genderdysforie leerlingen op school.

Fotoboek Genderkinderen

Sarah Wong en Ellen de Visser

Fotografie Sarah Wong en journaliste Ellen de Visser volgden jarenlang een grote groep jongeren op weg naar hun nieuwe identiteit.

BEELDMATERIAAL:

Valentijn

Documentaire van Hetty Nietsch waarin Valentijn, een jongen die zich een meisje voelt, vanaf zijn achtste tot zeventiende levensjaar wordt gevolgd.

<http://www.npo.nl/valentijn/15-05>

[2013/WO VARA 010361](https://www.vara.nl/programmas/2013/WO_VARA_010361)

Joppe

IDFA documentaire over Joppe, een 13-jarig transgender meisje. <https://www.youtube.com/watch?v=dSIEScXUK70>

<http://www.youtube.com/watch?v=xrGWXUxqMxl>

Genderkinderen Louis en Joppe bij Sophie op 3

<https://www.youtube.com/watch?v=xrXYbbk1g3Y&app=desktop>

LINKS:

Gender in de blender

Een educatief pakket over genderdiversiteit en transgender met informatie voor leerkrachten.

<https://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/educatief-pakket-over-genderdiversiteit-en-transgender-gender-in-de-blender>

Patiëntenorganisatie Transvisie

Voor én door transgenders; geeft advies voor familie en omgeving. <http://www.transvisie.nl/lotgenoten/jongeren/Gay&School>

Inspireert en adviseert scholen over respectvol omgaan met seksuele diversiteit.

<https://www.gayandschool.nl/thema/lesmateriaal-voor-het-voortgezet-onderwijs/>

Iedereen is anders

Een website boordevol praktische informatie voor genderdysforie jongeren, hun ouders en ondersteuners.

<http://www.iedereenisanders.nl/21/transgender?switchside=transgender#.WZV4m-SQyM8>

Genderkind en ouders (Go)

'Go' is een groep van en voor ouders met kinderen die vragen hebben over hun genderidentiteit. De zelfhulpgroep heeft een contacttelefoon en organiseert onder andere ouderdagen, kinderdagen (tot 12 jaar), jongerendagen (tot 18 jaar) en familiedagen.

<https://www.transvisie.nl/lotgenoten/genderkind/>

TIPS: Waar moet ik op letten?

1. Ga na of het sociale netwerk van de jongere voldoende veilig en sociaal is, voor een versterkte weerbaarheid.
2. Schenk aandacht aan wat de jongere nodig heeft, met betrekking tot zijn/haar gevoelens.
3. Spreek de jongere aan zoals hij/zij dat wil.
4. Houd er rekening mee dat dit ook een fase kan zijn (waarin de jongere ook ondersteund moet worden). Er is een kans dat de wens tot geslachtsverandering verdwijnt na de puberteit.
5. Spreek niet over toekomstige *ombouwing*, maar over een toekomstige *transitie*.
6. Geen geslachtsstereotypen benadrukken.
7. Geef elke scholier de kans om zijn of haar eigen identiteit te vinden en wees trots op de diversiteit van een ieder.
8. Geef voorbeelden van bekende rolmodellen met genderdysforie. Denk aan Loiza Lamers (Holland's Next Top Model) of aan Iris Stenger (Spangas).

LET OP! Genderdysforie is erg ingrijpend. Het is belangrijk te letten op eventuele bijkomende problemen. De (psychische) problemen die voorkomen zijn: een negatief zelfbeeld, gedragsproblemen, leerproblemen, zelfmoordgedachten, angstproblemen en/of stemmingsproblemen (depressieve gevoelens). Jongeren kunnen afgewezen worden door hun omgeving, sociaal uitgesloten worden, gepest worden of te maken krijgen met geweld. Wees hier alert op en verwijst door, want hulp is dan noodzakelijk.